

RKKMK
„AKADEEMILISE RAAMATU“
AJALEHE-VÄLJALÕIGETE
BÜROO

Tartus, Ulikooli 15, telef. 35-19

SIRP JA VASAR

Tallinn

14

8. IV 1956

nr. _____ kunn.

RIIKLIKU TEATRI
„ESTONIA“
Arhiiv-Muuseum

Nr. _____

„Müüdnud mõrsja“

RT „ESTONIAS“

RT „Estonias“ asjalavastatud Smetana ooper „Müüdnud mõrsja“ kuulub rahvademokraatliku Tšehhoslovakkia muusikalise klassika raudvara hulka.

Bedrich Smetana on tšehhi muusikakultuuri silmapaistvaim esindaja. Tema intensiivsem loomisaeg langeb ühte tšehhi rahva ärkamisajaga, terava võitluse perioodiga oma rahvusliku olemise eest 1848 a revolutsiooni päevil. Smetana oli tõeline patrioot, kes seisis aktiivse võitlejana Praha barrikaadidel ülestõusjate ridades austerlastest rõhujate vastu Tšehhi vabadusvõitlus, võitlus rahvusliku kultuuri eest on infustanud Smetana loomingut kogu tema elu jooksul. Ta teosed väljendavad tšehhi rahva parimaid taotlusi, hingestades omakorda rahva vabadusvõitlust.

Smetana töö muusikapõllul oli väga mitmekülgne: ta hoolitses muusikakoolide eest, juhtis lauluseltsi, õhutas isetegevuslike laulukooride liikumist, esines pianisti ja dirigendina, kirjutas kriitilisi juhtkirju, milles ta suure kirega võitles progressiivse muusikakunsti eest.

„Meie oleme juba ammu kuulsaks saanud muusikalise rahvana, ja kunstniku kohus, keda innustab tõeline kodumaa-armastus, on värskendada, mitmekordistada seda kuulsust,“ kirjutas Smetana ühes oma artiklis. Eriti suurt tähelepanu pööras Smetana võitlusele rahvusliku ooperi eest, kutsudes looma oopereid, mis oleksid mõistetavad rahvale. Ta kirjutas: „Meie näeme ooperis rahvuslike kunstitaotluste tippu ja peame tegema kõik, et see oleks kõrge ja tõeliselt rahvalik.“

Smetana loomingule mõjusid viljastavalt tšehhi muusikakultuuri põlised sidemed vene muusikakultuuriga. Vene ja ukraina rahvamuusika elemendid on rikastanud tšehhi rahvamuusikat. Glinka oopereid lavastati juba Smetana eluajal Prahast. Smetana hindas kõrgelt Glinka muusikat, tema sümfoonia-kontsertide kavades oli Glinka teostele antud alati auväärne koht.

Smetana on Glinka tšehhi muusikas kui „Ivan Sussanini“ esiettekandega 1836 a. algab vene rahvusliku ooperi ajalugu, siis „Müüdnud mõrsja“ lavastamise päev 1866 a. on alguseks tšehhi rahvuslikule ooperile. Smetana ooper haaras rahvamasse oma sügava optimismi, rahvaliku süžee ja rahvusliku muusikalise keelega.

„Müüdnud mõrsja“ on ooper tšehhi talupoegade elust. Ooperi positiivsed kangelased on ausad ning lihtsad inimesed, nagu sulane Jenik, vaene talunik Krušina oma naise Ludmillaga ja tütre Marenkaga, kellele on vastan-

Stseen ooperist „Müüdnud mõrsja“: Marenka (Olga Lund) ja Jenik (H. Otto)

rahva tütar, kelles avalduvad tema parimad omadused: siirus, südamesoojus, avameelsus, optimism ja energia. Olga Lund Marenka on lihtne taluneiu, kes usub armastusse ning õnnelikku ellu, kes tunneb vastikust küla rikaste vastu ega ole meelitatud rahast. Olga Lund valitseb meisterlikult oma häält, ta on võimeline edasi andma väiksemaidki tundevarjundeid. Ta laulab noorusliku värskusega, ühtlase kõlatiheduse ja särava luues. Marenkast elulise ja „undeküllase“ kuju. Tajume Marenka õnne esimese vaatuse duetis, kelmikust stseenis Vasekiga ja ääretut kurbust kolmandas vaatuses, kui ta kurdab oma õnne petlikkuse üle. Marenka on Olga Lund parimaid osi tema ooperirepertuaaris.

Orna külaneiu Marenka kõrval näeme mehist talupoissi Jenikut, keda kehas- tas Heino Otto. See osa on suur samm edasi tema senises arenemises. Heino Otto Jenik on enesekindel ja oma võimesse uskuv talupoiss, kes on ilmselt üle kosjasobitajast Kecalist.

Vokaalselt täitis Heino Otto oma nõudliku osa kindlalt. Tema hääl oma iseloomult võimaldab tal ilmekamalt edasi anda lüürilisi stseene (esimese vaatuse duet Marenka ja Jenik).

sidemed vene muusikakultuuriga Vene ja ukraina rahvamuusika elemendid on rikastanud tšehhi rahvamuusikat. Glinka oopereid lavastati juba Smetana eluajal Prahast. Smetana hindas kõrgelt Glinka muusikat, tema sümfoonia-kontsertide kavades oli Glinka teostele antud alati auväärne koht.

Smetana on Glinka tšehhi muusikas kui „Ivan Sussanini“ esiettekandega 1836 a. algab vene rahvusliku ooperi ajalugu, siis „Müüdnud mõrsja“ lavastamise päev 1866 a. on alguseks tšehhi rahvuslikule ooperile Smetana ooper haaras rahvamasse oma sügava optimismi, rahvaliku süzee ja rahvusliku muusikalise keelega.

„Müüdnud mõrsja“ on ooper tšehhi talupoegade elust. Ooperi positiivsed kangelased on ausad ning lihtsad inimesed, nagu sulane Jenik, vaene talunik Krušina oma naise Ludmillaga ja tütre Marenkaga, kellele on vastandatud kaval, omakasupüüdlük kosjasobitaja Kecali ning rumaluseni naiivne külakulaku Micha poeg Vašek.

Ooperi tegevuse keskuses on talupoiss Jeniku ja külakaunitar Marenka puhas armastus, mida ähvardavad purustada Micha ülesandeid täitva Kecali sepiisused, kes püüab Marenkat panna Vašekile mehele. Jenik on tegelikult Micha teine poeg, kes aga lahkus juba noorukina kodutalust öela võõrasema intriigide tõttu. Töö oli Jenikut karastanud ning kasvatanud temast tühli ja ausa talupoisi.

Ooper lõpeb Kecali plaanide täieliku läbikukkumisega ja ooperi positiivsete kangelaste Jeniku ja Marenka võiduga, kelle rõõmule tunneb kaasa kogu külarahvas. Kuigi ooperi süzee ei aseta suuri probleeme ega too veenvalt esile sotsiaalsete vastuolude olemasolu külafühiskonnas, suutis Smetana siiski ooperi muusikas edasi anda rahva terveid tundeid, huumorimeelt ning optimismi.

„Müüdnud mõrsja“ muusika hinnaliskemaks väärtuseks on lihtsad, kuid karakterised melodoidad, mis kajastavad tõetruult rahva tundeid. Rahvantsu motiivide kasutamine annab meloodiaile erilise painduvuse, aktiivuse ja liikuvuse. Ooperi meloodiline rikkus ilmneb igas episoodis, igas aarias, ansambelis või kooris. Tuginedes rahvalaulu loominguilisele läbitöötusele, avalduvad neis tõeline rahvalikkus kui ka rahvuslikkus Smetana muusika on lihtne, arusaadav laiadele massidele. Smetana ei vaja keerulisi kõlakombinatsioone ega üllata heliefektidega, mis juba sel ajal lääne komponistade juures loomingu põhiosa moodustasid Smetana ei karda korrata mõnda ereda meloodiat, vaid annab võimaluse selle meeldejätmiseks. Ja tõepoolest, kuulates vaid kord „Müüdnud mõrsjat“, jääb sealt meelde palju kauneid viise.

Smetana muusika väljendab tšehhi rahva elulist optimismi, mis on rahvast ikka kandnud ka kõige raskematel katsumustel.

Tuntud tšehhi professor Zdenek Needla kirjutab: „Tšehhid näevad ooperis „Müüdnud mõrsja“ rõhkem kui lõbustavat, meelelahutuslikku teost. Ehkki selles ei ole otseselt kõnet ei patriotismist ega tšehhide unistusist ja püüdlusist, omas „Müüdnud mõrsja“ ometi hindamatuid teeneid eriti võitluse perioodil rahvusliku olemasolu eest, sisendades neile usku ja lootust ja suurendades seega määratult võitluseks vajalikku jõudu. Sellepärast külastasid tšehhid kõige raskemal perioodil vastustusega „Müüdnud mõrsja“ etendusi.“

„Müüdnud mõrsja“ lavastus on „Estonia“ ooperikollektiivi silmapaistvaks saavutuseks. Kogu lavastust läbib elujaatav optimistlik joon. Jüri Roosaar lavastajana on õigesti asetanud rõhu positiivsete ja negatiivsete kangelaste vastandlikkuse iseloomusamisele.

Nii on Marenka ENSV teenelise kunstniku Olga Lundi esituses tõeline

häält, ta on võimaline edasi andma väiksemadki tundevarjundeid. Ta laulab noorusliku värskusega, ühtlase kõlatiheduse ja säraga. Luues Marenkast elulise ja „undeküllase kuju. Tajume Marenka õnne esimese vaatuse duetis, kelmikust stseenis Vašekiga ja ääretut kurbust kolmandas vaatuses, kui ta kurdab oma õnne petlikkuse üle. Marenka on Olga Lundi parimaid osi tema ooperirepertuaaris.

Õrna külaneiu Marenka kõrval näeme mehlist talupoissi Jenikut, keda kehas tas Heino Otto. See osa on suur samm edasi tema senises arenemises. Heino Otto Jenik on enesekindel ja oma võimeisse uskuv talupoiss, kes on ilmselt üle kosjasobitajast Kecalist.

Vokaalselt täitis Heino Otto oma nõudliku osa kindlalt. Tema häälel on iseloomult võimaldab tal ilmekamalt edasi anda lüürilisi stseene (esimese vaatuse duetti Marenkaga). Laulja jättis aga veel soovida eri meeleolude iseloomustamisel, mis on tingitud hääle vähestest värviarjunditest (kõrtsistseen kosjasobitaja Kecali teises vaatuses).

Ooperi negatiivsetest kangelasist andis Aaro Pärn realistliku kuju egoistlikust, omakasupüüdlükust ning oma võimeid ülehindavast kosjasobitajast, kes on valmis rikka taluniku teenimisel kõigiks alatusiks. Aaro Pärn on meister karakterosades suutes vokaalselt ilmetada eriti koomilise ooperi kiireid retsiatiive. Saime temalt sisule vastava tüübi, kes haaras oma suurepärase mängu kui ka vokaalsete võimetega.

Hea saavutusega tuli toime ka lollike-se Vašeki osa esitaja Paul Mägi, kes usutavalt näitas kõike seda naiivsust ja saamatust, mille kehas tuseks on Vašek Smetana on iseloomustanud Vašekit naiivsete, „kogelevate“ meloodiatega, mis on heaks aluseks osa käsitlusele Paul Mägi, ilma et ta oleks lasknud end meelitada liigsesse groteski. Saavutas Vašeki kuju veenva tõlgitsuse Smetana, naerdes välja Vašekit kui rikaste esindajat, naeruvääristas sellega tegeilikult kogu kurnajate klassi.

Eelmainitud neli peaosalist moodustasid tiheda ansambli, mis oli aluseks kogu ooperi õnnestumisele.

Ooperis mängib suurt osa rahvas; ta ei ole mitte fooniks, vaid tegutsevaks, elavaks, sügavaid tundeid omavaks sündmusest osavõtjaks. Muusikaliselt väljenduvad rahvastseenid arvukais koorinumbreis ja ansambleis, mis on läbi põimitud tantsu-, eriti aga polka rütmidega. Lavastaja on suurt tähelepanu pööranud rahvamassi elama, tundma ning tegutsema panemisele. Enamal juhul oli rahvas tõepoolest sulanud tegevustikku, oli kõike võitvat elurõõmu, huumorit ning seda optimismi, mis tšehhi rahvast on ikka kandnud ka raskemal katsumusaastail. Mõnikord võis aga veel eraldada „laulvat koori“ rahvast (esimese vaatuse alguse rahvastseen), siin ja seal leidub ka rahva hulgas „statiste“. Kuivõrd suur tähtsus on aga kõrvalosalistel näitab kas või kahe ettekandja hea mäng, kes palju kaasa aitasid kõrtsistseenide ilmestamisele.

Ooperi muusikaline juhtimine on usaldatud noorele dirigendile Vallo Järvile, kes täitis kindlalt temale asetatud lootused. Dirigent valitseb täiel määral orkestrit kui ka lava. Juba avamängu erk, ilmekas ja hoogne esitus andis kogu järgnevale tegevustikule sellele teosele omase optimistliku meeleolu. Silmapaistvaks omaduseks on V Järvil rütmikindlus, mille varju jääb mõnikord siiski meloodiline väljatöötus. Igal juhul on „Estonia“ teater rikastunud noore, energilise ning suurte arenemiseelustega dirigendiga.

Tantsud, seatud Artur Koidu poolt, olid elulised, rahvapärased ning sobivas kooskõlas Smetana muusikaga.

Lavakujundus ja kostüümid täiendasid realistlikku pilti tšehhi külast.

Artur Vahter